

Director Editorial: José Beltrán

Redactor Jefe: José Lorenzo.

Coordinador: Jordi Llisterrí.
jllisterri@vidanueva.es

Diseño: Sonsoles Hernández.

VidaNueva.es



VN Catalunya

Marzo 2015 · Nº 32

SE153763

TORNAR A TERRA SANTA

L'any vinent, a Jerusalem

No és un precepte per als cristians, però val la pena. Ara que es viatja tant, si es pot, val la pena pelegrinar almenys una vegada a la vida a Terra Santa. La majoria dels qui han fet aquesta experiència coincideixen en la idea que Terra Santa és un cinquè evangeli o un vuitè sagrament. Per molts, l'impacte principal és el llac de Galilea, l'entorn natural que més fàcilment ens restitueix en el temps de Jesús. Per altres, és el fet de trepitjar els escenaris reals del Tríduum Pasqual que celebrem aquests dies.

En aquest número fem un viatge amb persones que acompanyen pelegrinatges a Terra Santa. Són les comunitats i persones que des de Catalunya treballen per mantenir aquesta relació amb el país de Jesús.

Més endavant, també parlarem amb l'arquebisbe **Joan-Enric Vives**, que els darrers anys ha visitat la zona amb una delegació episcopal internacional. És un testimoni directe de la complexa situació social i política de la regió, on sembla que la pau no acaba d'arribar mai. Ens parla de com mantenir a Terra Santa una presència cristiana humil i a vegades humiliada. Necessiten més suport. I ens convida, si no ho hem fet, a anar l'any vinent a Jerusalem.



Pelegrinatge recent d'un grup parroquial de Barcelona i del Secretariat Interdiocesà de Joventut

El cinquè evangeli i el vuitè

LUCÍA MONTOBBIO

Fa encara no dos mil anys s'esdevenia a Jerusalem la Passió, un relat que va canviar la història. Avui es pot calcular que un terç de la humanitat mundial s'identifica amb la tradició cristiana, amb el que va passar en aquells paisatges. És per això que molts cristians s'animen a peregrinar a Terra Santa, territori on transcorren les escenes bíbliques de l'Antic i del Nou Testament.

El principal referent del lligam amb Terra Santa que hi ha Catalunya és el pare **Bonaventura Ubach**. A principis del segle XX, aquest monjo de Montserrat va ser un dels precursors de l'estudi bíblic sobre el terreny i va llegar l'important fons arqueològic que va ser l'embrió de l'actual Museu de Montserrat. Però el coneixement del patrimoni viu de Terra Santa es continua actualitzant amb la relació que diversos sectors de l'Església a Catalunya mantenen amb la terra de **Jesús**.

Josep Gendrau, fins ara provincial franciscà de Catalunya, viu a l'església de Sant Antoni de Pàdua de Barcelona, on hi ha la Delegació de Terra Santa a Catalunya. Explica que "normalment, quan es visita Terra

Santa, nosaltres els franciscans diem que es va a viure el cinquè evangeli: la persona viu el seu propi evangeli, experimenta més de prop els llocs sants i viu en esperit i veritat allò que Jesús va dir i predicar als apòstols". O bé, com afegeix **Elena Damians**, secretària del pare comissari a Terra Santa, "el pelegrinatge i anar a visitar els llocs sagrats representa el vuitè sagrament pels cristians: quan tornes ho fas transformat, dins teu passen coses increïbles, com si t'aproximessis més a Jesús per haver conegut la seva terra, entens molt més profundament els misteris de la fe cristiana".

Els franciscans tenen encomanada per la Santa Seu la Custòdia de Terra Santa, el territori de la qual inclou Egipte, Israel, part de Palestina, Síria, Jordània, el Líban, Xipre i l'illa de Rodes. Allà estan agrupats els convents i institucions de l'Orde. "Ens encarreguem de celebrar les litúrgies als Sants Llocs, o d'organitzar grups de pelegrins". Si ets algú que vol anar a visitar Terra Santa de forma religiosa, resulta útil saber que hi ha diferents opcions, com descriu l'Elena Damians: "Amb els franciscans es visiten tots els Llocs Sants,

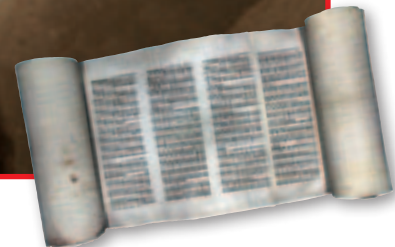
i es fan exercicis espirituals de forma intensa, cada dia hi ha missa, es llegeix l'evangeli corresponent a cada lloc, i tota l'ambientació es construeix a través del pensament i sentiment religiós. Ara bé, hi ha persones que opten per anar amb la parròquia, o amb una agència de viatges, són altres opcions diferents de la que proposem nosaltres, però igualment vàlides, és necessari saber què vols i escollir".

Viatge en comunitat

Malgrat la distància i la complicada situació geopolítica de la zona, les comunitats cristianes de Catalunya mantenen viu l'interès per pelegrinar a Terra Santa. **Bàrbara Virgil** és professora de llengua hebrea a la Facultat de Teologia de Catalunya i al Centre Bonastruc ça Porta de Girona, i forma part de l'equip de l'agència de viatges Ruth Travel, especialitzada en pelegrinatges i rutes culturals, amb seu a Barcelona. "La **Mònica Padrol** és la directora i l'ànima de l'agència Ruth Travel, ella fa molts anys que es dedica al treball del destí de pelegrinatge, més de 25, i va fundar aquesta empresa des de la seva visió més innovadora, amb moltes



MUSEU BÍBLIC DE TARRAGONA



Andreu Muñoz Melgar és director del Museu Bíblic Tarraconense de l'Arquebisbat de Tarragona, i també doctor en Arqueologia Clàssica, investigador de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, i director de la representació teatral *La Passió de Sant Fructuós*. Per què un Museu Bíblic a Tarragona?

Va ser fundat el 1930 pel doctor Josep Vallès i Barceló, canonge lectoral de la catedral de Tarragona. El museu es va crear a partir del material que va recollir o adquirir en els seus viatges a Terra Santa i el Pròxim Orient, i es va ubicar en dues sales del claustre del Sagrat Cor del Seminari de Tarragona. Emmirallant-se en el Museu Bíblic de Montserrat creat pel pare Bonaventura Ubach, va

servir fonamentalment per a la formació dels seminaristes. Això no treu que Vallès el concebés també com una eina pedagògica per transferir el patrimoni bíblic a la societat. Avui, les seves línies d'actuació vénen determinades per la conservació i ampliació del patrimoni del qual és marmessor, la investigació i la transmissió de la cultura i els valors bíblics. És important conèixer Terra Santa?

Més enllà d'un interès per explicar el territori on va néixer Jesús, la preocupació fonamental del Museu Bíblic és fer entendre el context de les Sagrades Escripures des d'una dimensió multidisciplinària. Les Sagrades Escripures són manifestació de l'essència de Déu, per això ens sentim abocats a la seva

proclamació, meditació i estudi. La Paraula de Déu obre una via de comunicació que permet a l'ésser humà establir una relació objectiva amb el seu Creador, comprendre la realitat i entendre el veritable sentit de la vida. Quin públic ateneu?

L'interès fonamental està centrat a acollir col·lectius acadèmics, des de Primària a la Universitat. Creiem que allà on hem d'incidir més és en els estrats més joves de la societat. Ara bé, ens visiten moltes parròquies i comunitats cristianes. També col·lectius o persones de perfil agnòstic que se senten atrets pels valors que emanen de les Sagrades Escripures i per l'atracció que ofereix l'arqueologia bíblica.

sagrament

ganes d'oferir als grups de pelegrins unes experiències enriquidores", diu. L'agència Ruth Travel està en contacte amb pelegrins que busquen fer un viatge i amb els sacerdots que porten els grups. "Ens preocupem per conèixer els diversos col·lectius i quines són les prioritats de cada grup, per poder confeccionar un pelegrinatge que sigui el viatge de la seva vida", explica la Bàrbara, i continua: "Fem pelegrinatges per a moltes parròquies i grups, per exemple, ara mateix estem treballant amb les de Sant Pau i Sant Josep de Girona; nosaltres ajudem en la difusió, portem a terme tota la gestió d'inscripcions, i acompanyem durant el viatge per resoldre qüestions logístiques, i el sacerdot es preocupa de les eucaristies i la preparació espiritual durant el pelegrinatge".

Joaquim Alsina, professor de català, geografia econòmica, història i religió a escoles d'Educació Secundària, ha pelegrinat cinc vegades a Terra Santa. Ell ha optat per anar-hi amb un grup d'amics acompanyat d'Enric Cortés, caputxí i professor de la Facultat de Teologia de Catalunya. L'interès per saber quins espais eren autèntics d'època de Jesús, i quins no



Sales del Museu Bíblic al carrer de les Coques de Tarragona

→ es podien acceptar com a autèntics, el va portar a visitar aquest territori per primer cop l'any 1980.

Per Alsina, resulta emocionant veure sobre el terreny allò que ha llegit. Com a llocs significatius recorda: "Jerusalem és indescriptible. El Sant Sepulcre i el possible Cenacle i tota la ciutat antiga emmurallada, amb els barris musulmà, jueu i cristià armeni. La vall del Cedró o Josafat, la muntanya de les Oliveres i el Dominus Flevit. Visitar en dissabte el barri dels pietosos o *hassidim* i entrar en una sinagoga. Un altre moment important és Betlem, també el riu Jordà, la mar Morta i la increïble sensació de surar, Massada i Jericó. Tot i que es troba a l'actual Egipte, afegiria a la llista el monestir de Santa Caterina al costat del Gebel Moussa, la muntanya on **Moisès** va rebre els Deu Manaments, encara que això es perd en la tradició, a la península del Sinaí. I a Damasc, el lloc que recorda que **Pau** va ser batejat per **Ananies**. A part de la bellesa de Petra, amb el congost i les cases excavades a la roca, o els temples".

Mai com a turistes

Enric Cortés és un dels caputxins coneguts per organitzar aquestes expedicions, però entre els caputxins també destaca el nom de **Jordi Cervera**. Professor de la Facultat de Teologia de Catalunya, acompanya en el pelegrinatge grups pertanyents a

Pelegrinatge episcopal internacional a Terra Santa



comunitats cristianes dels caputxins de Sarrià. Jordi Cervera afegeix que és important entendre que peregrinar és diferent de fer vacances: "Estudio tot el dia, i portar grups ocupant-te de la part material, cultural i religiosa és molt absorbent i una gran responsabilitat. Però visc les estades a Terra Santa com un regal del cel que em renova i em fa feliç. Per mi fer vacances mai no ha estat descansar, sinó canviar d'aires".

En això últim coincideix **Mateu Santacana**, que diu que a Terra Santa s'hi ha d'anar amb una actitud pròpia d'un pelegrí, mai com a turistes que "ni entenen res ni veuen res del que interessa". Santacana és rector de

Pregària a la Vall de Cremisan



la parròquia de Sant Vicenç Màrtir, a Sant Vicenç dels Horts, va visitar per primer cop Terra Santa quan va fer els 25 anys de sacerdoci. "En aquell moment em vaig prometre a mi mateix que hi portaria molta gent, que valia la pena, i ara ja he fet deu sortides acompanyant grups en aquests darrers anys, per exemple amb feligresos de Montmeló, on havia estat rector durant quinze anys", explica. La manera que té d'organitzar els pelegrinatges és senzilla, i s'assembla a la que explica el caputxí Jordi Cervera: "El que es fa és comunicar als feligresos pels mitjans parroquials la possible peregrinació i, d'altra banda, hi fa molt el boca-orella, els que han participat són bons comunicadors i propagandistes". Mateu creu que és important conèixer la terra de Jesús i no només llegir-la perquè, com diu sant **Ignasi de Loiola**, "quan llegiu la Bíblia, feu-ho *como si presentes os halláreis*".

L'experiència in situ ha estat una de les raons que han portat **Joan Morera**, jesuïta català i estudiós de la Bíblia, a decidir viure un semestre a Jerusalem. "De bon principi no pensava a fer aquesta experiència. El 2013 m'havien destinat dos anys a Roma per fer la llicència en Teologia Bíblica, i pensava que n'hi havia prou aprofitant el temps i les possibilitats d'aquesta ciutat italiana. Parlant amb

SOLIDARITAT AMB TERRA SANTA



Ramon Sàrries, rector de la parròquia de Sant Esteve d'Andorra la Vella i arxipreste de les Valls d'Andorra, va estudiar Teologia Bíblica amb els franciscans a Jerusalem. A més de la tasca pastoral ordinària de la parròquia, es dedica a fer conèixer i estimar les Sagrades Escripures i el país de Jesús, Palestina, Terra Santa.

Què és Solidaritat amb Terra Santa?

Solidaritat amb Terra Santa no és cap institució ni moviment. És un sentiment, un desig, una il·lusió que portem al cor unes persones, generalment que hem pelegrinat a Terra Santa i que volem transmetre als altres. Intentem promoure el coneixement del país de Jesús i sobretot la realitat de les comunitats cristianes de Terra Santa i així canalitzar una ajuda, també econòmica, envers ells.

I això com ho feu?

Aprofitem les diverses oportunitats que ens va donant el calendari.

Algunes vegades són més de tipus intereclesial: per exemple, ara que arriba el Divendres Sant, la col·lecta que es fa aquell dia a nivell mundial va destinada directament a Terra Santa. Altres accions que fem en l'àmbit social són, per exemple, la participació en la fira de Santa Llúcia amb la venda d'objectes de fusta fets per artesans de Betlem. A les nostres contrades, ens fem

a algunes institucions, com el Colegio Nuestra Señora del Pilar o alguna cooperativa d'artesans. Intentem comprometre en aquestes accions persones que han visitat Terra Santa i alguna jovenalla, col·laboradors de la parròquia.

Per què és important la vostra activitat?

Qui ha conegut la vida de les comunitats cristianes de Terra Santa s'ha adonat



Parada a Santa Llúcia

presentes a dues fires de Santa Llúcia: la d'Andorra la Vella i la de Prullans, a la Cerdanya. Els diners, tant de les vendes com dels donatius i col·lectes, van destinats als cristians de Terra Santa, a través del Patriarcat, o de la Custòdia Franciscana, o directament

de la importància que tenen per nosaltres. Ells són els continuadors de la fe de les primeres comunitats cristianes i ells són les pedres vives dels santuaris. Si no hi fossin, els santuaris serien museus, i ara són temples, el temple del Senyor.

alguns amics que havien fet una experiència de diversos mesos a Terra Santa, em van aconsellar moltíssim reservar-hi un semestre, al·legant que no era una inversió per a mi, sinó especialment per a tanta gent que podria beneficiar-se'n en el futur a través d'homilies, explicacions catequètiques, exercicis espirituals".

Ja fa gairebé un mes que Morera viu en aquesta terra d'espiritualitat i multiculturalitat, de tantes religions i de conflicte, i de la seva estada destaca que l'experiència de l'esdeveniment Jesús passa d'un conjunt de dades dels llibres a un conjunt de distàncies, de gent, de camins, d'edificis, de turons i paisatges. "Jesús de Natzaret se m'ha fet profundament real, creïble, va existir aquí aproximadament entre l'any 4 a.C. i el 30 d.C., va recórrer aquests carrerons empedrats de Je-

rusalem, ara poblats de les estacions del viacrucis, va contemplar des de les muntanyes aquesta vista quan plorava per la ciutat, i fins i tot va ser crucificat en aquest mateix turó del Gòlgota. Està sent, fonamentalment, una experiència espiritual que, més enllà del científisme i l'exactitud de

cada lloc i pedra, em porta a tocar el pas de Déu en històries concretes, i això m'ajuda a descobrir-lo millor en les nostres. Em fa entendre el 'nosaltres' i l'ells' dels salms que clamen ajut a Déu, divisions tribalitzades que ressonen encara avui en una terra dividida per murs de set metres d'alçada. I també m'adono de l'absurditat que representa el fet que tants cristians de diferents confessions alhora cridem i cantem al mateix Déu d'esquena als altres, sense posar-nos d'acord ni tan sols en la conservació i la pregària dins d'alguns llocs emblemàtics, com ara el Sant Sepulcre. Certament hi ha esforços de pau, iniciatives, ONG que treballen, accions no violentes per la justícia. Hi ha esperança, però sovint és trepitjada pels poders".



“El país de Jesús continua sofrint”

JORDI LLISTERRI

L'any 2001 **Joan-Enric Vives** va començar a participar en els pelegrinatges anuals de la Coordinadora de les Conferències Episcopals en suport de l'Església a Terra Santa. En aquell moment era bisbe auxiliar de Barcelona i la Conferència Episcopal Espanyola va decidir enviar-hi un representant. Després ha continuat aquesta presència com a arquebisbe d'Urgell, cosa que li ha permès ser un bon coneixedor de l'evolució de la situació social d'aquesta zona i la realitat de les comunitats cristianes.

Després de més de deu anys anant gairebé cada gener a Terra Santa, quina és la conclusió?

El que acabes veient és que a l'Orient Mitjà conflueixen tots els grans problemes que avui té plantejats la humanitat. Nord i Sud. Orient i Occident. La globalització i l'arrelament. La diversitat de llengües, cultures i religions. La dictadura i la democràcia. Rics i pobres. Temes candents com l'educació i la infància, els joves sense futur, o l'alliberament de la dona. L'accés a les primeres matèries i als recursos naturals com l'aigua o el petroli. O restes de guerra freda i l'enquistament de grans problemes per les polítiques errònies de blocs. Allà es veu amb el problema dels refugiats palestins, que té dècades. Alguns ja són la tercera generació que viu en tendes, però encara parlen de la casa on vivia la família abans del 1948. En definitiva, veus que allà hi ha molts problemes, però en el fons la sensació és que són una mena de catalitzador de tots els conflictes que hi ha al món.

I com a creient, quin és l'impacte?

Veure que el país de **Jesús** continua sofrint. Veure el misteri de la Creu, del sofriment. L'Església de Jerusalem, l'Església mare, continua la Passió del Senyor. És un fet que

sovint hem comentat amb bisbes d'allà: “nosaltres encara acompanyem el Senyor en el seu sofriment”. Et diuen que són la seva Església, que són cos de Crist.

Al costat d'això, és molt cert que és un cinquè evangeli. La terra, el clima, l'aire, els llocs, la gent, el menjar... tot et porta a prop del Senyor i tots els racons et parlen d'Ell.

La impressió que es treu dels comunicats dels viatges anuals és que cada any va pitjor.

Jo diria que la situació no millora. Però, en alguns aspectes econòmics, Palestina va millor. Està exportant i té creixement econòmic. En canvi, a la Franja de Gaza el bloqueig crea molts problemes i la situació és un desastre.

Poden fer un paper de reconciliació les comunitats cristianes que viuen allà?

Són llavors de reconciliació. Nosaltres creiem que a tot arreu els cristians som una llavor de reconciliació i de pau. I a Terra Santa, amb altres comunitats, els cristians estan exercint aquest paper. Grups que anhelan una situació pacífica, adequada i respectuosa. Tenen moltes dificultats, i hi ha hagut moments de més esperança i moments més

baixos. Però un exemple és el treball que s'està fent en el món escolar catòlic, en les escoles del Patriarcat Llatí i dels ordes religiosos, i també de la resta de confessions cristianes. S'està sembrant. Aquestes escoles tenen com a distintiu que tothom hi és benvingut i respectat, sigui quina sigui la seva creença. Això és una llavor de futur. Els nois i noies que estan junts a l'escola seran amics i possibles embrions d'una comunitat que es respecta, que valora i coneix el que viu l'altre.

També val la pena destacar que ara viuran un signe d'esperança. El 17 de maig seran canonitzades dues religioses fundadores, **Mariam Baouardy** i **Maryam Sultanah Danil Ghattas**, totes dues palestines. Allà se'ls reconeix una gran tasca social i apostòlica. És una mostra de com Terra Santa continua oferint models de santedat.

Els cristians d'allà viuen la fe d'una manera més autèntica que la nostra?

Són comunitats molt confessants perquè l'entorn els és molt hostil. Ser cristià allà és una qüestió de definició necessària des de la infància. Si ets catòlic, el mateix nom que tens ja et diferencia. Tots els cristians, siguin més o menys practicants, tenen



Joan-Enric Vives

membre de la Coordinadora de les Conferències Episcopals en suport a Terra Santa



un referent religiós important. Marquen molt les famílies, els llocs on viuen o les comunitats de referència.

Són un col·lectiu estigmatitzat pel seu entorn social?

Sempre han estat en minoria i saben desenvolupar-se en minoria. Són minories estimades: per la seva fe en Crist, per la seva manera de fer, per la seva educació, per les seves capacitats, per l'alliberament que la dona cristiana ha tingut més que en altres comunitats... I són molt fidels a la seva nació. Els que són palestins se senten molt palestins. Per exemple, estan molt arrelats a la seva comunitat lingüística. Són Esglésies adaptades al seu entorn de cultura àrab, en el qual han mantingut la seva fe durant segles i segles, malgrat èpoques de grans persecucions.

Hi ha una llibertat i unes relacions en general de bon veïnatge.

I el fonamentalisme islamista que ha arrelat a Síria o Iraq els està afectant?

No directament, però Síria és a tocar. És on va fugir sant **Pau** quan el perseguïen. El que passa és que els refugiats no van a Palestina perquè no hi ha un estat amb capacitat per acollir-los, però a Jordània n'hi ha un milió, i també milers al Líban. Per això, no es pot negar el perill que el fonamentalisme acabi arrelant després de tants anys de frustració i de dificultats, sobretot en els camps de refugiats. Si uns joves europeus s'apunten a anar a Síria, com es pot evitar que no s'acabi radicalitzant aquesta situació i que també la pateixin els cristians de Terra Santa?

Cal evitar les situacions desesperades i que s'interpreti com un xoc entre religions.

Quin és el mapa de les comunitats cristianes?

Hi ha de tot i molt dispers. Tant pobles barrejats com pobles majoritàriament cristians. Però el que ha canviat els darrers vint o trenta anys és que hi ha menys pobles de majoria cristiana. Per exemple, Betlem era molt cristiana, i ara els cristians hi són minoria. Una minoria àmplia, però minoria. Queden molt pocs pobles totalment cristians. D'altra banda, en la confluència de problemes mundials que es viu a Terra Santa, també hi ha el perill que la fe cristiana sembli massa occidental. Que els cristians siguem vistos com occidentals i, per tant, com enemics o opressors. Però nosaltres no estem en contra dels palestins ni dels israelians.

Què podem fer des d'aquí?

El que proposem sempre són tres coses. Primer, la pregària de comunió, per l'Església que està a Terra Santa i per les Esglésies que estan en minoria a l'Orient i que pateixen la persecució.

En segon lloc, anar-hi. No hi estem obligats i no és cap precepte viatjar a Terra Santa. Però avui que hi ha tantes oportunitats per viatjar, un cristià, si pot viatjar, estaria bé que es plantegés anar a Terra Santa almenys un cop a la vida. Són llocs segurs. S'hi pot anar i no hem de tenir por. La gent és amable i acollidora. I l'estada que fem els bisbes allà també ens ha servit per veure que potser els darrers anys estàvem massa poc relacionats amb aquell món. Per exemple, totes les diòcesis tenim missioners, però són a Amèrica, a l'Àfrica o Àsia. No hi som tant, allà. En canvi, França, Itàlia i, sobretot, Anglaterra hi tenen més presència.

I el tercer són les ajudes econòmiques. Quan pensem en països pobres, no els tenim presents. Pensem que Israel és un país ric. El país és ric, però les minories no. I calen ajudes concretes, sobretot en el tema d'habitatges, que són una protecció per als cristians.



Pregar. Pelegrinar. Pressionar

El 1998 la Secretaria d'Estat va promoure el primer pelegrinatge de bisbes de països occidentals a Terra Santa. Es va demanar aquesta presència a episcopats de diversos països, especialment de l'àmbit anglosaxó, que sempre han tingut una relació més directa amb aquella zona. Per això, el grup que forma la Coordinadora de les Conferències Episcopals en suport de l'Església a Terra Santa el van liderar els Estats Units, Canadà i Anglaterra, al costat d'altres bisbes europeus. Des del llavors, entre quinze i vint bisbes pràcticament cada any han repetit el viatge a la zona. L'arquebisbe d'Urgell, **Joan-Enric Vives**, com a representant de la Conferència Episcopal Espanyola, ha estat un dels participants més constants.

És la visita de les tres "p". *Pregar* amb les comunitats cristianes de Terra Santa. *Pelegrinar* i animar els cristians dels països occidentals que també hi vagin. I *pressionar*. Pressionar perquè s'avanci en el procés de pau i sobretot per donar a conèixer els problemes i el sofriment que es viu a la zona, i que pateixen els habitants de totes les cultures i religions. Donar veu a una crisi humanitària perquè el món reaccionï.

En les seves declaracions i comunicats anuals, recorden que el viatge

que fan cada any a principis de gener no té una finalitat política. És un gest de suport als cristians i al procés de pau, una vista pastoral que es fa per invitació de l'Assemblea d'Ordinaris Catòlics a Terra Santa. Però aquest suport també demana la interlocució amb els agents polítics de la zona. I per això, durant aquests anys, s'han reunit amb protagonistes del conflicte i dels múltiples processos de pau inacabats, com **Yasser Arafat** o **Shimon Peres**, els presidents dels dos països i diversos ministres de les dues comunitats. Una altra de les vies per fer aquest treball de fons és el contacte amb els ambaixadors, cònsols i responsables governamentals dels països que representen els bisbes que hi participen. Anar calant amb pluja fina.

Ara sembla molt lluny, però la iniciativa va començar en un moment en què es veia una sortida amb el que se'n deia el "full de ruta", liderat pel quartet format per Nacions Unides, els Estats Units, Rússia i la Unió Europea. Tot i que ara està aturat, en coordinació amb la Secretaria d'Estat, els bisbes continuen predicant la mateixa proposta. Reclamen la solució dels dos estats, un per a cada nació, amb reconeixement mutu i amb unes fronteres estables que permetin una convivència pacífica.

J. LL. B.

I també són els portaveus de la proposta que manté la Santa Seu per a Jerusalem: que com a ciutat santa de les tres grans religions monoteistes tingui un estatus internacional i, per tant, tothom hi pugui tenir accés.

Aquest any, el comunicat dels bisbes de la coordinadora internacional ha recordat un cop més la situació insostenible de Gaza, on "desenes de milers de famílies no tenen un habitatge adequat", on aquest hivern "almenys dos nens van morir d'hipotèrmia" i on "el bloqueig continu impedeix la reconstrucció". En aquest context, encara sobreviuen algunes comunitats cristianes. Sense negar a Israel el dret a defensar-se, un any més també són motiu de denúncia les conseqüències de la construcció del mur: "El seu impacte en la llibertat de circulació dels palestins i en la confiscació de terres és simplement injust". En concret, ja fa anys que denuncien la situació a la vall de Cremisan, on una nova extensió del mur "significaria la pèrdua de les terres necessàries per al sosteniment de moltes famílies cristianes".

"Hem d'humanitzar el conflicte", és el que clamen cada any. "La pau només arribarà quan totes les parts respectin el fet que la Terra Santa és sagrada per les tres religions i és la llar de dos pobles".